

Från
Utbildnings- och
forskningsnämnden

Nämnden för
utbildningsvetenskap

Policy angående vilseledande vid prov eller när en studieprestation annars skall bedömas

Bakgrund

Denna policy har tagits fram för att stödja det konkreta arbetet med att förebygga och förhindra vilseledande vid bedömning av studieprestation samt för att säkra att lagar och regler för rättssäker examination och hantering av disciplinärenden följs.

En utgångspunkt för styrdokumentet är att akademisk utbildning bygger på förtroende och ansvar. Prov och annan bedömning av studieprestation syftar till att säkerställa utbildningens kvalitet och därmed integriteten i de examina som utfärdas vid akademiska lärosäten. De är en nödvändig del av det akademiska kvalitetsarbetet och skall ske under rättssäkra former. Försök till vilseledande utgör i ett sådant perspektiv ett hot mot utbildningens kvalitet. För att kontrollen skall fungera tillfredsställande måste regler för examinationer vara tydliga och klara och följas av samtliga inblandade (se Riktlinjer för kursansvar och examination).

En konsekvens av ovanstående resonemang och gällande lagstiftning är att personal vid lärosätet har en skyldighet att anmäla grundad misstanke om försök till vilseledande. Motsvarande resonemang och lagstiftning gäller också för studenter som därmed har en skyldighet att genomföra prov enligt utfärdade anvisningar utan försök att vilseleda.

Högskoleverkets sammanställning av disciplinärenden vid svenska lärosäten visar att antalet disciplinärenden som rör vilseledande ökar. Huruvida denna ökning enbart gäller disciplinärenden eller återspeglar en faktisk ökning av försök att vilseleda finns inget svar på i dessa sammanställningar eller i nuvarande forskning. Ökningen är i sig skäl nog för att skapa god beredskap att hantera vilseledande. Dels för att vilseledande innebär ett hot mot akademiska utbildningars integritet, men också för att såväl utredning av misstanke om vilseledande som beslut om varning eller avstängning drabbar studenten hårt.

Ambitionen hos högskolan är mot bakgrund av detta att försöka minska antalet försök till vilseledande och få ner antalet disciplinärenden. En minskning skall i första hand åstadkommas genom förebyggande arbete, bland annat i form av relevant information och utbildningsinsatser, men också genom åtgärder för att förhindra, upptäcka och följa upp fall av vilseledande.

Riktlinjer och förslag till åtgärder i dokumentet syftar därmed såväl till att värna om utbildningens kvalitet som till att värna om studenters rättssäkerhet.

Policydokumentets innehåll

Policydokumentet innehåller följande delar:

1. Övergripande regelverk
2. Grundläggande definitioner och preciseringar
3. Exempel på vilseledande handlingar
4. Åtgärder

1. Övergripande regelverk

Högskolans rättigheter och skyldigheter att ingripa med disciplinära åtgärder regleras framförallt av högskolelagen och högskoleförordningen.

Högskolelagen (1992:1434) 4 kap. 5§ föreskriver att regeringen får meddela föreskrifter om tillfällig avstängning av studenter. Med högskola avses i författningstexten såväl högskola som universitet (Högskoleförordningen 1 kap. 2§) och med student avses i högskoleförordningen (1993:100, 1 kap.4§) den som är antagen till och bedriver högskoleutbildning, och med doktorand en student som är antagen till och bedriver utbildning på forskarnivå, allt i den utsträckning inte annat anges särskilt (2006:1053).

Lärosätens möjligheter att vidta disciplinära åtgärder mot studenter regleras i högskoleförordningen (1993:100) 10 kap.

Disciplinära åtgärder får enligt 1§ vidtas vid fyra olika typer av förseelser, en av dessa är när student "Med otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt försöker vilseleda vid prov eller när en studieprestation annars skall bedömas".

Förordningens 10 kap, innehåller också bestämmelser för disciplinära åtgärder (2§), disciplinnämndens sammansättning och mandat (3-8§§), handläggning (9-10§§), för utredning av ärenden och studenters rätt att närvara (11§) samt för avstängning (12-14§§).

Ytterligare bestämmelser som kan ha betydelse för prov och deras utformning finns bland annat i högskoleförordningens examensordning (1993:100, bilaga 2).

I vissa fall kan vilseledande tangera sådant som regleras i andra lagar, som till exempel Brottsbalken (SFS 1962:700) och Upphovsrättslagen (SFS 1960:729).

Lokala dokument vid Högskolan Kristianstad som är av betydelse i sammanhanget är bland annat

- Föreskrifter för disciplinärenden (dnr) som innehåller handlägningsordning för disciplinärenden,

- Riktlinjer för rättssäker examination (dnr 375-03-10), (HKR Riktlinjer för kursansvar och examination dnr 815/311-01)

- Föreskrifter för tentamensregler – avseende salsskrivningar vid Högskolan (HKR Tentamensregler K:082-04)

- Förebyggande av otillåten användning av textmaterial del 1

samt

- God vetenskaplig praxis samt riktlinjer/policy för hantering av vetenskaplig oredlighet och oredlighet i forskning (HKR Riktlinjer för hantering av vetenskaplig oredlighet fastställt 070319)

2. Grundläggande definitioner och preciseringar

Följande definitioner och preciseringar skall ligga till grund för högskolans arbete med att förebygga och förhindra vilseledande. Högskoleförordningen 10 kap. 1§ 1 mom. föreskriver att disciplinära åtgärder får vidtas mot studenter som "med otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt försöker vilseleda vid prov eller när en studieprestation annars skall bedömas".

Med "disciplinär åtgärd" menas möjligheten att enligt Högskoleförordningen (10 kap, 2§) utdela varning eller stänga av studenter från möjlighet att delta i undervisning, prov eller annan verksamhet eller från tillträde till vissa lokaler under en period av högst sex månader.

Policy

En disciplinär åtgärd får vidtas mot en student som "försökt vilseleda". Att försöka är en målinriktad handling. Att visa att studenten haft med sig en bok där det finns otillåtna anteckningar eller att ett examensarbete innehåller en viss mängd text som överlappar med annan författare är inte tillräcklig grund (RÅ 1996 ref.15). Studenten måste ha haft för avsikt att vilseleda och också förstått att en sådan handling påbörjats eller genomförts. Detta innebär å andra sidan att det kan vara tillräckligt att en student medfört otillåtna hjälpmedel, även om de inte använts, för att en disciplinär åtgärd skall sättas in och att det kan vara av vikt att precisera när hjälpmedel är tillåtna i processinriktade provformer.

"Vilseleda" innebär att ge någon en felaktig uppfattning, men högskoleförordningen riktar sin skrivning mot studentens försök. Huruvida försöket lyckas eller ej i den meningen att studenten fått sin studieprestation bedömd, betygsatt och godkänd är inte av avgörande betydelse. Det väsenliga är att försöket har påbörjats.

Disciplinåtgärderna riktar sig mot det klandervärda beteendet, inte de slumpmässiga effekterna av handlingen. Studentens egen vinning är därför inte heller av avgörande betydelse. Att hjälpa en annan student att vilseleda vid prov eller annan bedömning är lika klandervärd. Den student som hjälpt en annan student att vilseleda kan själv bli föremål för disciplinåtgärder.

3. Exempel på vilseledande handlingar

I högskoleverkets första sammanställning av disciplinärenden kategoriseras disciplinförseelse utifrån typ av examinationsform. Det talas om vilseledande vid hemtentamen, hemuppgifter, rapport- och uppsatsskrivande samt vid salsskrivningar.

I de följande rapporterna gör man en indelning utifrån ett kategoriseringssystem som man sen följer i resten av rapporterna. Till de vilseledande handlingarna hör att använda otillåtna hjälpmedel, att samarbeta på ett otillåtet sätt, att plagiera och fabricera samt att ha ändrat poäng.

Högskoleverkets regler för rättssäker examination behandlar i huvudsak förhållanden vid så kallade salsskrivningar. Högskoleverkets sammanställningar visar att vilseledande kan ske i betydligt fler former. Högskoleförordningen talar dessutom om "vid prov eller när en studieprestation annars skall bedömas".

Vilseledande kan ske i ett antal sammanhang och till de handlingar som bedömts som vilseledande hör:

- att använda otillåtna anteckningar (oberoende av media)
- titta på annan students svar
- ta reda på provfrågor i förväg
- kommunicera med andra studenter under individuellt prov
- samarbeta med andra studenter om individuella uppgifter
- plagiera en text och lämna in som sin egen
- plagiera programkod och lämna in som sin egen
- låna, stjäla eller köpa en färdig text och lämna in som sin egen
- fabricera intervjuer, enkäter eller resultat
- förfalska svar, källor eller referenser
- förfalska vfu-rapporter

Policy

- förfalska provresultat
- förfalska närvarorapporter
- utge sig för att ha läst föreskrivet material eller motsvarande inför seminarier som bedöms utan att så är fallet

En del av dessa handlingar är i sig överträdelser av högskolans disciplinregler och i vissa fall brottsliga handlingar. I andra fall avgör de regler som bestämts för examinationen vad som skall betraktas som vilseledande. I samtliga fall gäller att det skall finnas ett uppsåt bakom handlingen för att den skall betraktas som försökt till vilseledande.

En vanlig föreställning är att man kan utgå från att vissa handlingar i sig innebär vilseledande. Att ha använt annans text utan att ge tydliga referenser, att ta med sig anteckningar eller att använda programmerbara räknare anges ofta som exempel på vilseledande. Vad som är otillåtet avgörs av examinationsanvisningarna. Det är kursansvarigas ansvar att utfärda klara och tydliga instruktioner för enskilda prov. Det får inte finnas någon tvekan om vilka hjälpmedel som är tillåtna om disciplinära åtgärder skall få vidtas. Studenter har en motsvarande skyldighet att hålla sig informerade om vilka anvisningar som getts och att be om förtydliganden när de uppfattar anvisningar som oklara.

Det bör framhållas att det finns betydande skillnader mellan discipliner när det gäller hur man utformar prov.

Anmälan

Anmälan skall göras när det finns en grundad misstanke om att studenten gjort sig skyldig till en disciplinförseelse. Det är dessutom viktigt att anmälan görs skyndsamt, dels för att kunna säkra bevis, men också för att skydda studenten mot icke avsedda konsekvenser. Olika intressen ställs mot varandra. Ur ett administrativt perspektiv betonas ofta kravet på standardiserad och likvärdig behandling. Ur ett juridiskt perspektiv framhålls kravet på rättssäkerhet. Ur ett utbildningsperspektiv framhålls behovet av att skilja mellan sådana handlingar som reflekterar studentens lärande och sådana som har med vilseledande att göra.

Grundad misstanke

Vad skall räknas som grundad misstanke? Lagtexten kräver, att det skall finnas ett försök att vilseleda. Vare sig handlingar som bygger på slarv eller oskicklighet kan i allmänhet betraktas som målinriktade försök att vilseleda. Det krävs att studenten har försökt att vilseleda dem som bedömer och dokumenterar studentens studieprestation. Lärare och examinator måste göra en första bedömning utifrån sin kännedom om studentens förutsättningar, undervisningsupplägg och information kring examinationsregler. Finner man utifrån denna bedömning att det finns en grundad misstanke om att studenten försökt vilseleda föreligger skyldighet att anmäla disciplinförseelsen till rektor.

4. Åtgärder

Lärosätets kvalitetsarbete i frågan om vilseledande har som målsättning att förebygga, förhindra och upptäcka, samt i tillämpliga fall utreda och besluta om disciplinär påföljd. Det är därför angeläget att ett sådant förebyggande arbete lyfts fram i relevanta sammanhang i lärosätets kvalitetsarbete och att alla blir delaktiga i arbetet. Se handlingsplan angående plagiering och vilseledande.